

REGIO DEAL

WADDENEILANDEN

JAARPLAN 2025

MET DE KADERS VOOR 2026 EN 2027

27 februari 2025

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Programmalijn 1 Goed wonen en leven	4
1.1 Meer passende woningen realiseren	4
1.2 Maatschappelijke voorzieningen	7
Programmalijn 2 Toekomstbestendig ondernemen en ontwikkelen	9
2.1 Economie breder maken	9
2.2 Gastvrijheidssector verstevigen	12
2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen	13
2.4 Werken en leren meer combineren	14
Programmalijn 3 Optimaal bereikbaar en verbonden	16
3.1 Werken aan betere bereikbaarheid	16
3.2 Vervoer verduurzamen	18
3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren	19
Programmalijn 4 Duurzame energie	20
4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken	20
4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen	22
4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie	24
Programmalijn 5 Circulaire economie	26
5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor de circulaire economie	26
5.2 Dat wat het eiland biedt optimaal benutten	29
5.3 Slimmer omgaan met water	31
6. Financiën	33
6.1 Doorkijk financiën Regio Deal 2025-2027	33
6.2 Overzicht van goedgekeurde projecten/voorstellen	35
6.3 VAT-kosten	36
7. Afwegingskader	38
8. Monitoring en lerende evaluatie	40
9. Communicatie	41

INLEIDING

Voor u ligt het tweede Jaarplan Regio Deal De Waddeneilanden. Het afgelopen jaar hebben alle betrokkenen hard gewerkt om de Regio Deal op stoom te brengen. Een groot aantal voorstellen is aan de stuurgroep voorgelegd (zie 6.2) en we zien de eerste resultaten van onze deal. Onze deal is een mix van concrete en complexe projecten. Het zijn investeringen in essentiële eilandvoorzieningen en complexe samenwerkingsprojecten waar wij zoeken naar nieuwe en creatieve oplossingen voor uitdagingen. Uitdagingen die onder andere door de stikstofproblematiek, netcongestie en beperkte capaciteit steeds groter worden. In plaats van op elk eiland het wiel uit te vinden, bundelen we de krachten. Samen gaan we op zoek naar creatieve en werkbare oplossingen. De genoemde mix van projecten en uitdagingen zien wij terug in dit jaarplan.

Doel van het jaarplan

Het jaarplan is een aanvulling op het convenant Regio Deal De Waddeneilanden. Voor de stuurgroep Regio Deal De Waddeneilanden biedt het een inhoudelijk en financieel (afwegings)kader voor de projectvoorstellen. Daarom krijgen het Algemeen Bestuur van Samenwerkingsverband De Waddeneilanden en de Gedeputeerde Staten van de provincies Fryslân en Noord-Holland het jaarplan ter vaststelling aangeboden. Ook delen we het jaarplan ter informatie met de vier ministeries die meegetekend hebben met onze Regio Deal.

Waddentafel

Samen met ondernemers en onderwijsinstellingen van de eilanden zetten we in 2025 een 'Waddentafel' op. Deze Waddentafel adviseert de stuurgroep en het Algemeen Bestuur van het samenwerkingsverband over de aanpak van de Regio Deal en een strategische agenda. De Waddentafel helpt ons om vanuit het 'bredewelvaartperspectief' naar onze projecten te blijven kijken.

Afwegingskader

Het jaarplan bevat een afwegingskader (hoofdstuk 7) voor de projecten. Dit kader is op basis van de ervaringen van het afgelopen jaar aangepast. Dit is om meer flexibiliteit te krijgen in de uitvoering en recht te doen aan het type initiatieven dat aanklopt voor ondersteuning en financiering.

Budget 2025

Met dit jaarplan stellen wij het budget voor 2025 vast. Het vorige jaarplan, vastgesteld in juni 2024, bevatte een budget voor 2024 én 2025. Dit had te maken met het moment van vaststellen van het jaarplan.

In dit jaarplan 2025 zijn de beschikbare middelen verdeeld die de stuurgroep nog niet heeft toegekend aan projecten. In hoofdstuk 6 staan een begroting en een overzicht van alle lopende/goedgekeurde projecten.

PROGRAMMALIJN 1

GOED WONEN EN LEVEN

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen (actielijnen) geformuleerd. Voor programmalijn 1 is het doel om (1.1) te zorgen voor meer passende woningen en (1.2) maatschappelijke voorzieningen te optimaliseren.

1.1 Meer passende woningen realiseren

In 2025 pakken wij de samenwerkingsprojecten 'Eilandwonen: betaalbaar en beschikbaar', 'Het nieuwe eilandwonen' en 'Piekhuisvesting' op. We reserveren € 650.000 om grondige inventarisaties uit te voeren, haalbaarheid en kansen te onderzoeken, ondernemers te betrekken en de eerste projecten te lanceren.

Eilandwonen: betaalbaar en beschikbaar

Passende woonruimte is de sleutel tot een leefbaar en veerkrachtig Waddeneiland. Door de geïsoleerde ligging spelen wonen, werken en leven zich grotendeels op het eiland zelf af. Een tekort aan woningen zet niet alleen de economie onder druk, het brengt ook belangrijke voorzieningen in gevaar. Voor een gezonde en evenwichtige gemeenschap is een stabiele en toegankelijke woningmarkt onmisbaar. Daarom zetten we ons binnen deze actielijn in voor optimaal en rechtmatig gebruik van de beschikbare woningen.

Afgelopen jaar zijn we gestart met een traject om kennisuitwisseling tussen de eilanden te verbeteren. Dit doen wij onder andere door intensiever samen te werken op handhaving en juridisch gebied. Komend jaar zetten we dat voort en optimaliseren we dat. Daarnaast is budget gereserveerd voor het inschakelen van externe juridische expertise bij ingewikkelde casussen. Op die manier willen we juridische kennis op de eilanden vergroten. Beide deelprojecten evalueren wij in Q3 van 2025. Zo weten we welke vervolgstappen, deelprojecten of specifieke eilandprojecten nodig zijn om de woningen op de eilanden betaalbaar en beschikbaar te houden voor de eilandbewoners.

Komend jaar zetten wij ook in op tijdelijke gezamenlijke inhuur van extra handhaving. Dit is om de nulstand bij oneigenlijk woninggebruik sneller te bereiken. Van daaruit kunnen de eilanden het zelf verder oppakken. De nulstand houdt in dat geen woningen verkeerd bewoond/gebruikt worden. Daarnaast maken we samen met de beleidscoördinator een voorstel om toe te werken naar een uniformer huisvestingsbeleid.

Het nieuwe eilandwonen

Bij veel eilanders past een manier van leven die kleinschalig en verweven met de natuur is. Door de beperkte ruimte vraagt wonen op de eilanden om een compacte, natuurgerichte aanpak. Tegelijkertijd brengen uitdagingen zoals netcongestie en de stikstofproblematiek steeds grotere hindernissen met zich mee voor woningbouw op de eilanden.

Om deze obstakels te overwinnen, moeten we onderzoeken welke innovatieve en creatieve woonvormen mogelijk zijn. Onder leiding van een kwartiermaker werken wij dit jaar samen met partners aan oplossingen die aansluiten bij de eilanden. In diverse sessies verkennen we welke woningtypes het beste passen. Hierbij is aandacht voor stikstofneutraal bouwen, minimale impact op het energienet en respect voor de unieke natuur.

Daarnaast kijken we naar geschikte bouwlocaties op de eilanden. Door deze twee sporen te combineren, werken we toe naar een concreet voorstel voor een pilotproject op (minimaal) een van de eilanden vóór het einde van het jaar.

Piekhuisvesting

Ondernemers op de Waddeneilanden hebben de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in duurzame personeelshuisvesting. Tegelijkertijd groeit het aantal arbeidskrachten dat langer op de eilanden verblijft. De seizoenen duren langer, waardoor zowel ondernemers als werknemers behoefte hebben aan stabiele woonruimte. Maar juist in de drukste periode van het jaar ontstaat een urgent probleem: huisvesting voor personeel dat maar enkele weken of maanden blijft.

Met dit samenwerkingsproject richten wij ons op het tekort aan zomerhuisvesting voor tijdelijk personeel. Zonder extra woonruimte blijft de situatie schrijnend. Overvolle woningen zorgen voor overlast, en bewoners en gemeenschappen ondervinden de gevolgen. Het samenwerkingsproject 'Piekhuisvesting' leggen we in kwartaal 2 van 2025 voor aan de stuurgroep. Daarmee gaan we op zoek naar een haalbare en betaalbare oplossing zodat we in de zomer kunnen huisvesten. Dit doen wij onder leiding van een projectleider en samen met de 'Waddentafel i.o.' We bouwen voort op eerder onderzoek, ideeën van ondernemers en creatieve oplossingen. Samen werken we toe naar minimaal één voorstel voor een pilotproject dit jaar op de Waddeneilanden.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 1.700.000 voor actielijn 1.1 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 650.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 1.1 Meer passende woningen realiseren	1.700.000	650.000

Versnellingsgelden

Het Rijk heeft een specifieke uitkering (SPUK) van € 5.000.000 beschikbaar gesteld voor de onrendabele toppen van woningbouw. Dit was vooruitlopend op de Regio Deal in 2022. De versnellingsgelden worden binnen de Regio Deal-periode (2023-2027) ingezet voor van de bouw van ongeveer 75 betaalbare woningen. Deze maatwerkregeling van het Rijk loopt tot 31 december 2032. Over de totale looptijd moeten er 200 nieuwe woningen komen. Waarvan minimaal twee derde in het betaalbare segment.

Afgelopen jaar is de woningbouw op Ameland en Texel in volle gang gezet met behulp van de versnellingsgelden. Op Ameland is project De Ambla succesvol afgerond, wat 44 nieuwe woningen opleverde. Op Texel zijn in twee dorpen woningbouwprojecten gestart: in Den Hoorn zijn 32 woningen gebouwd, in Oosterend is de planvorming voor 28 woningen bijna af. Daarnaast waren eerder al 26 woningen op Ameland gebouwd. Hiermee komt het totaal op 130 woningen en is het doel binnen de Regiodeal van 75 betaalbare wooneenheden op de eilanden in 2024 behaald.

Maar we zitten niet stil. De uitdagingen rondom stikstof en netcongestie blijven een rol spelen. En samenwerking blijft nodig om hiervoor oplossingen te vinden. Het doel is dat alle eilanden profiteren van de versnellingsgelden.

De regeling voorziet in de bouw van 200 woningen. In 2025 werken wij verder aan de invulling van de resterende (minimaal) 70 woningen. De oorspronkelijke projectenlijst is enkele jaren geleden opgesteld. Daarom kijken we nu naar nieuwe ontwikkelingen en kansen. In het eerste kwartaal leggen we een geactualiseerde versie van deze lijst aan de stuurgroep voor. Dit jaar verwachten we dat wij twee projecten concreet uitwerken tot een aanvraag.

1.2 Maatschappelijke voorzieningen optimaliseren

In 2025 werken we verder aan de samenwerkingsprojecten 'Multifunctionele gebouwen en verblijfsgebieden', 'Maatschappelijke voorzieningen onder de loep' en 'Eiland-health'. Voor deze actielijn verwachten we € 1.300.000 nodig te hebben. Dit is om bij te dragen aan de opstartkosten, inventarisaties uit te voeren en een onderzoek te starten.

Multifunctionele gebouwen en verblijfsgebieden

Elk eiland moet één of meerdere multifunctionele gebouwen en gebieden hebben waarin kunst, cultuur, educatie, welzijn en zorg samenkomen. Een inspirerende plek waar mensen elkaar ontmoeten en waar maatschappelijke voorzieningen en cultuurparticipatie een impuls krijgen. Op Texel is hier afgelopen jaar als eerste eiland vorm aan gegeven met het Thijsssehuis en het voormalig ijsbaanterrein. Voorafgaand werd verwacht dat in 2024 alleen het Thijsssehuis concreet genoeg zou zijn voor de aanvraag. Maar door een voorspoedig proces was ook het ijsbaanterrein al aan te vragen.

In 2025 werken de andere eilanden aan vergelijkbare initiatieven. Enkele projecten zijn al in een concrete fase. Een bijdrage vanuit de Regiodeal zorgt daarin voor een versnelling. Vanwege de lange voorbereidingstijd bevinden daarnaast veel projecten zich grotendeels in de onderzoeks- of opstartfase. Halverwege 2025 krijgt de stuurgroep een concrete projectenlijst aangeleverd. Die bepaalt dan welke projecten van start kunnen gaan. Voor deze projecten is dan ook budget gereserveerd in het komende jaar.

Naast het opstellen van deze lijst is het belangrijk om de opgedane kennis en ervaringen van Texel te delen. Daarom bezoeken we initiatieven en benutten we de geleerde lessen om de ontwikkelingen op de andere eilanden te versterken.

Maatschappelijke voorzieningen onder de loep

De maatschappelijke voorzieningen op de Waddeneilanden staan onder druk. Dit is vooral op het gebied van zorg, welzijn, cultuur en sport. Ons doel is dat iedereen een leven lang kan meedoen en genieten van een hoge levenskwaliteit. Daarom werken wij aan toekomstbestendige voorzieningen.

Het afgelopen jaar is het samenwerkingsformat voorgelegd aan de stuurgroep en hebben diverse gesprekken plaatsgevonden. Begin 2025 starten we de eerste fase van het samenwerkingsproject om de ouderenzorg te versterken. We betrekken zowel professionele als vrijwillige organisaties en beginnen met een inventarisatie van het huidige zorglandschap. Deze fase sluiten wij af met een slotbijeenkomst voor alle eilandpartners. Met als insteek om van elkaar te leren en de haalbaarheid van gezamenlijke initiatieven te onderzoeken. We kijken naar mogelijkheden voor bijvoorbeeld dagbesteding en het combineren van (zorg)functies op één locatie. Dit laatste is van groot belang voor de toekomstbestendigheid van voorzieningen op de eilanden. Uit deze bijeenkomst komt een voorstel voor de stuurgroep voor minimaal één pilotproject.

Het deelproject ouderenzorg pakken wij samen met Planbureau Fryslân (PBF) en de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) op. Hierdoor is er waarschijnlijk ruimte in het budget om een vergelijkbare analyse uit te voeren voor sport, cultuur en welzijn. Elk daarvan is een essentieel onderdeel van toekomstbestendige eilanden. De resultaten vormen de basis voor diverse deel- en eilandprojecten die de maatschappelijke voorzieningen versterken. Eind 2025 leggen we deze plannen voor aan de stuurgroep.

Eiland-health

Door de geïsoleerde ligging van de Waddeneilanden hebben veel eilandbewoners beperkte toegang tot zorgfaciliteiten. Zo moet een bewoner van Ameland voor specialistische zorg naar het vasteland reizen. Dit is tijdrovend en belastend. Wij willen ervoor zorgen dat eilandbewoners hun hele leven op het eiland kunnen blijven wonen. Dit kan bijvoorbeeld door eHealth-technologieën zoals telemedicine en slimme zorgapparaten in te zetten.

De nieuwe ontwikkelingen op het gebied van eHealth bieden hiervoor kansen. In Q2 van 2025 krijgt de stuurgroep een concreet onderzoeksvoorstel voorgelegd. Samen met het lectoraat van NHL Stenden onderzoeken we welke mogelijkheden er zijn op de eilanden om toekomstbestendige oplossingen voor thuiszorg en -hulp te ontwikkelen. Dit onderzoek levert eind 2025 een overzicht op van concrete eHealth-toepassingen die potentie hebben of interessant zijn voor de Waddeneilanden. Op basis daarvan zetten we een pilot op.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 3.800.000 voor actielijn 1.2 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 1.300.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 1.2 Maatschappelijke voorzieningen optimaliseren	3.800.000	1.300.000

PROGRAMMALIJN 2

TOEKOMSTBESTENDIG ONDERNEMEN EN ONTWIKKELEN

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 2 is het doel om (2.1) de economie breder te maken, (2.2) de gastvrijheidssector te verstevigen, (2.3) de continuïteit en kwaliteit van het onderwijs te verhogen en (2.4) werken en leren meer te combineren.

2.1 Economie breder maken

Het komende jaar ontwikkelen wij het samenwerkingsproject 'Creatieve broedplaatsen' verder door. Dit project heeft een sterke verbinding met het samenwerkingsproject 'Waddencampus 2.0: triple-helix in de praktijk' (zie 2.4 Werken en leren meer combineren). Eind 2024 zijn op beide projecten een projectleider en twee kwartiermakers gestart. Het samenwerkingsproject 'Nieuwe economie' vindt haar beslag grotendeels in het Stimuleringsfonds, dat medio 2025 opengesteld wordt. Voor 'Eiland in bedrijf: toekomstbestendig bedrijventerrein' zetten we een onderzoeksopdracht uit in kwartaal 4 van 2025. We verwachten voor deze actielijn in 2025 € 275.000 nodig te hebben.

Creatieve broedplaatsen

Op alle eilanden kijken we naar mogelijkheden voor innovatie door creatieve broedplaatsen, waar mogelijk in combinatie met andere lopende initiatieven. Binnen dit samenwerkingsproject leggen we een actieve verbinding met een ander samenwerkingsproject: 'Waddencampus 2.0: triple-helix in de praktijk'. In hubs (combinaties van onderzoekslab, praktijkwerkplaats en creatieve en innovatieve broedplaatsen) staat de samenwerking centraal van kennisinstellingen en bedrijven.¹

Er is voor gekozen om twee samenwerkingsprojecten samen te voegen: het creëren van creatieve broedplaatsen (actielijn 2.1 Bredere economie) en de inrichting van een living lab/praktijkplaats/ onderzoekslab (actielijn 2.4 Werken en leren meer combineren). Dit gebeurt binnen de triple helix (verregaande samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers). Zo kan op elk eiland een krachtige vorm ontstaan, waarin overheid, bewoners en ondernemers samen werken aan opgaven op het gebied van brede welvaart.

1. Een gezamenlijke leer- en ontwikkelomgeving voor bedrijven en kennisinstellingen en daarmee in essentie een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie binnen de Waddencampusaanpak. In de HUBS wordt meerjarig samengewerkt vanuit een gedeeld toekomstperspectief op basis van gemeenschappelijke urgentie en problematiek.

Vlieland en Terschelling

Eind 2024 is een eerste pilot triple helix hub op Terschelling gestart onder de naam: Bruisplek Terschelling. Ook op Vlieland is eind 2024 een pilot opgezet onder de werknaam 'Nieuwe Noordwester'. Dit is om een plek te creëren waar ondernemers met elkaar werken en (nieuwe) verbindingen tot stand brengen. De pilots dienen als inspiratie en 'leergeld' voor de andere eilanden. Ook daar gaan in de komende periode zulke initiatieven van start.

Schiermonnikoog

De gemeente Schiermonnikoog werkt sinds eind 2024 aan het omvormen van het kazernesgebouw tot een levendige ontmoetingsplek met een aantrekkelijk en afwisselend aanbod. Dit doet ze samen met de vier initiatief nemende stichtingen: Nationale Walvisvaart Collectie, Willem Horsman, Clive Hellinga Schiermonnikoog en Quadrant. Om invulling te geven aan een toekomstbestendig Schiermonnikoog, hebben we binnen programmalijn 2 onder andere het SchierLab bedacht. Binnen het centrum willen we hiermee een bruisplek creëren waar leerlingen, studenten, onderzoekers, bedrijven, eilanders en anderen meewerken aan innovatieve oplossingen voor Schiermonnikoog en de andere Waddeneilanden.

Stimuleringsfonds Regio Deal De Waddeneilanden

Voor de meeste ondernemers is het doen van een subsidieaanvraag (voor bijvoorbeeld een startbudget) geen dagelijkse praktijk. 'Subsidieland' blijft vaak ingewikkeld voor ze. Hierdoor benutten ze de mogelijkheden onvoldoende. En dat is jammer. Daarom krijgen werkgevers in het MKB en ondernemers op de eilanden sinds 2024 praktische en laagdrempelige ondersteuning vanuit ons Regio Deal-programma. Via het in te richten Stimuleringsfonds kunnen zij vanaf medio 2025 startbudget krijgen om projecten verder te brengen. Het gaat hierbij om projecten die verschillende actielijnen en samenwerkingsprojecten raken. Vanuit de volgende actielijnen is in 2024 een 'storting' gedaan voor dit stimuleringsfonds: 2.1 Een bredere economie, 2.2 De gastvrijheidssector verstevigen, 2.4 Werken leren meer combineren, 5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor circulaire economie en 5.2 Dat wat een eiland biedt optimaal benutten. Het streven is om de regeling in juni 2025 ingericht te hebben voor openstelling.

Nieuwe economie

Binnen de Regio Deal zijn er twee programmalijnen waarbij ondernemers en het MKB een belangrijke rol hebben. Dit zijn 2: Toekomstbestendig Ondernemen & Ontwikkelen en 5: Circulaire Economie. Om de opgaven en uitdagingen binnen deze programmalijnen samen met ondernemers, brancheverenigingen, kennispartijen, inwoners, verenigingen en stichtingen aan te gaan, is een vorm nodig die ondernemers en initiatiefnemers aanspreekt en aanzet tot actie. Deze actie kan leiden tot meer diversiteit qua pilots en projecten.

Sinds mei 2024 bieden wij laagdrempelige ondersteuning gericht op de concrete behoeften van eilander ondernemers en MKB (en in mindere mate van bewonersinitiatieven). Een zelfstandige fondsenwerver/adviseur ondersteunt ondernemers met advies, kennis, expertise, netwerk en begeleiding bij subsidieaanvragen (niet alleen ons eigen nog op te zetten Stimuleringsfonds, maar bijvoorbeeld ook het Waddenfonds) en bij het uitwerken van projectideeën. Zo gaan we vanuit de Regio Deal naast de eilander ondernemers staan en helpen wij hen verder met hun plannen. Waar mogelijk zoeken we contact met steunorganisaties zoals Ynbusiness, VCF, Innovatie Pact Fryslân (IPF) en deels ook Marketing Fryslân/Visit Wadden.

Het samenwerkingsproject 'Nieuwe economie' leggen we in kwartaal 4 van 2025 aan de stuurgroep voor. Ons Stimuleringsfonds vormt de basis van dit project.

Eiland in bedrijf: toekomstbestendig bedrijventerrein

Op dit moment voeren wij gesprekken met partners zoals Ynbusiness, de Rabobank en Vereniging Circulair Friesland om een onderzoeksopdracht uit te voeren. Het doel is te komen tot een rapport met een handelingsperspectief voor de bedrijven op het betreffende bedrijventerrein. We zijn op zoek naar partners met ruime ervaring met initiatieven gericht op verduurzaming en het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen. Zoals bij alle onderzoeksopdrachten, betrekken we regionale onderwijs- en kennispartijen zoveel mogelijk.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.216.400 voor actielijn 2.1 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 275.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 2.1 Economie breder maken	2.216.400	275.000

2.2 Gastvrijheidssector verstevigen

We gaan de komende periode aan de slag met de voorbereidingen van het samenwerkingsproject 'Duurzaam toerisme'. Voor deze actielijn verwachten wij in 2025 € 50.000 nodig te hebben. Dit is voor het opzetten van een kennisplatform, gezamenlijk onderzoek en monitoring. We maken zoveel mogelijk een koppeling met het programma 'Gastheerschap'.

Duurzaam toerisme: een toekomstgerichte gastvrijheidseconomie

Vanuit de Regio Deal hebben we in 2024 door middel van cofinanciering financieel en inhoudelijk aansluiting gezocht bij het programma 'Gastheerschap'. Dit programma betreft een in 2024 toegekende aanvraag bij het Waddenfonds binnen de categorie 'majeure projecten'. Het programma geeft de samenwerking tussen de betrokken partners – (natuur)beheerders, Waddencentra, Waddenvereniging, Vereniging van Waddenzeegemeenten, Visit Wadden, Waddenzee Werelderfgoed, Programma Waddeneilanden en NHL Stenden – zo vorm, dat ecologie, welzijn en economie elkaar versterken. De nadruk ligt hierbij op de bijzondere natuur- en landschapskwaliteit van Waddenzee Werelderfgoed. Met een koppeling tussen het programma 'Gastheerschap' en deze actielijn zorgen we voor versnelling en samenhang in de aanpak van duurzaam toerisme. Deze koppeling maakt een verbindingsofficier.

In het 4e kwartaal van 2025 leggen wij het samenwerkingsproject 'Duurzaam toerisme: een toekomstgerichte gastvrijheidseconomie' voor aan de stuurgroep. Daarnaast maken we de samenwerking tussen de actielijn 2.2 Gastvrijheidssector verstevigen en het programma 'Gastheerschap' concreter.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 661.600 voor actielijn 2.2 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 50.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 2.2 Gastvrijheid verstevigen	661.600	50.000

2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen

We gaan door met de samenwerkingsprojecten 'Het nieuwe leren: eilander leer- en ontwikkelplekken' en 'Eiland-praktijkgeschoold'. voor deze actielijn verwachten wij in 2025 € 1.100.000 nodig te hebben.

Het nieuwe leren: eilander Leer- & ontwikkelplekken

Op Schiermonnikoog bieden de komst van een nieuw Leer Ontwikkel Centrum (LOC) en de ontwikkeling van een doorlopende leerlijn van 0-16 jaar een passend antwoord op de uitdaging om de eilanden leefbaar te houden. Op Terschelling geeft de toekomstige (ver)nieuwbouw van 't Skylger Jouw eenzelfde effect door het inhoudelijke ontwikkelprogramma dat hieraan gekoppeld wordt. De andere Waddeneilanden kunnen baat hebben bij de ervaringen en processen op Schiermonnikoog en Terschelling. Denk aan het uitwisselen van best-practices, kennisdeling en zo nodig onderzoek. Naar verwachting krijgt de stuurgroep voor de (ver)nieuwbouw op Terschelling dit jaar nog een eilandproject voorgelegd. Dit is voor een bijdrage in de kosten van het gebouw. Het eilandproject voor de bouw van het LOC op Schiermonnikoog heeft de stuurgroep in 2024 al goedgekeurd.

Eiland-praktijkgeschoold

Het bedrijfsleven op de eilanden vindt het moeilijk om opgeleid en vakbekwaam personeel te werven. Het personeel is onvoldoende op de eilanden zelf aanwezig. Daardoor zijn er al jaren knelpunten en vloeit personeel en arbeid van de eilanden af. Op alle eilanden lopen initiatieven met MBO 2 en/of MBO 3 BBL-opleidingen in de gastvrijheidssector. Denk bijvoorbeeld aan gastheer/gastvrouw en basis en zelfstandig werkend kok. We rollen dit initiatief uit over andere sectoren, zoals de zorg, transport, bouw, installatietechniek en groen. Samenwerking tussen de 3 O's – overheid, onderwijs en ondernemers – is cruciaal voor het slagen hiervan.

Dit samenwerkingsproject is van groot belang voor het behouden en aantrekken van jongeren, jongvolwassenen en jonge gezinnen. Op dit moment is het aanbod van BOL en BBL-opleidingen op de eilanden te smal om die doelgroepen geïnteresseerd te krijgen en houden. Het project is niet alleen urgent, maar ook uitdagend. Dat heeft alles te maken met de betaalbaarheid van het verbreden van het MBO-opleidingsaanbod. Door het huidige, geringe aantal MBO-studenten moeten de partners binnen dit samenwerkingsproject zowel creatief als innovatief de handen ineenslaan.

In januari 2025 legt een projectleider – samen met een projectgroep – de basis voor dit samenwerkingsproject. De projectgroep komt met een concreet uitgewerkt voorstel voor ten minste één aanbeveling of opleiding. Dit voorstel met begroting krijgt de stuurgroep in het najaar van 2025 voorgelegd. De aanbevelingen en bevindingen uit het nog op te leveren rapport, de businesscases en het voorstel vormen de input voor het nog op te leveren format samenwerkingsproject 'Eiland-praktijkgeschoold'. In het 4e kwartaal van 2025 leggen we dat aan de stuurgroep voor.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.810.000 voor actielijn 2.3 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 1.100.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen	2.810.000	1.100.000

2.4 Werken en leren meer combineren

Het samenwerkingsproject Waddencampus 2.0: triple helix in de praktijk ontwikkelen we door. Dit doen wij zodra de kwartiermakers hun bevindingen en aanbevelingen hebben gegeven in een advies. Daarin onderbouwen zij hun keuze voor de vorm van het centraal coördinatiepunt en Bruisplek Terschelling. Voor deze actielijn verwachten we in 2025 € 80.000 nodig te hebben. Dit is voor de uitvoeringskosten van het centraal coördinatiepunt, de inrichting van de bruisplek en de navolging en versterking van bestaande structuren.

Waddencampus 2.0: triple-helix in de praktijk

Afgeronde inventarisatie

Een eerste inventarisatie met hogescholen, de Waddencampus en de overheid heeft al in 2023 plaatsgevonden. Daarmee is verkend hoe partijen samen kunnen optrekken en wat de meerwaarde kan zijn van het inrichten van een centraal coördinatiepunt voor ondersteuning en samenwerking. Er is voor gekozen om twee samenwerkingsprojecten samen te voegen: het creëren van creatieve broedplaatsen en de inrichting van een living lab/praktijkplaats/onderzoekslab. Dit gebeurt binnen de triple helix (verregaande samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers). Zo kan op elk eiland een krachtige vorm ontstaan, waarin overheid, inwoners en ondernemers samen werken aan opgaven op het terrein van brede welvaart.

Centraal Coördinatiepunt

Het doel van het centrale coördinatiepunt is het verbinden van triplehelix-partijen en initiatieven. En om deze initiatieven te ontlasten door (onderzoeks)behoefte te faciliteren vanuit een centrale plek. Dit kan een fysieke plek, maar ook een netwerkomgeving zijn. Het centrale punt moeten we startklaar maken. Dit houdt in dat wij op de Waddeneilanden een campus(netwerk) opzetten (inclusief een basis aan communicatiemiddelen, zoals een website), zodat de eerste studenten met opdrachten aan de slag kunnen gaan. Eind 2024 is een kwartiermaker gestart die ervoor zorgt dat de omstandigheden optimaal zijn om het centraal coördinatiepunt operationeel te maken.

Bruisplek Terschelling

Tegelijkertijd gaat op Terschelling een pilot van start: Bruisplek Terschelling. Deze hub opereert binnen een helder kader. Vanuit dit kader en de meerjarige samenwerking is de hub als voorloper te zien van Campus Victoria (werknaam nieuwe campus aan de Dellewal op Terschelling).

De pilot op Terschelling dient als voorbeeld voor de inrichting van toekomstige hubs op de andere eilanden. De hubs fungeren als gezamenlijke leer- en ontwikkelomgeving voor bedrijven en kennisinstellingen. Ze zijn een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie binnen de Waddencampusaanpak en hiermee onderdeel van een (Noord-Nederlands) innovatie-ecosysteem. In de hubs wordt samengewerkt vanuit een gedeeld toekomstperspectief op basis van gemeenschappelijke problemen en uitdagingen. Waar mogelijk wordt de expertise ingezet van bijvoorbeeld ontwikkelbedrijf Noord-Holland en IPF (Innovatie Pact Fryslân).

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 812.000 voor actielijn 2.4 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 80.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 2.4 Werken en leren meer combineren	812.000	80.000

PROGRAMMALIJN 3

OPTIMAAL BEREIKBAAR EN VERBONDEN

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 3 is het doel om (3.1) te werken aan een betere bereikbaarheid, (3.2) vervoer te verduurzamen en (3.3) digitale en mobiele dekking te optimaliseren.

3.1 Werken aan betere bereikbaarheid

We gaan de komende tijd aan de slag met de samenwerkingsprojecten 'Transport en Logistiek onder de loep', 'Autonoom goederenvervoer' en 'Slimme eilandmobiliteit'. Voor de ontwikkeling van 'Transport en Logistiek onder de loep' en 'Slimme eilandmobiliteit' is het vooronderzoek afgerond. Met dit onderzoek hebben wij in 2024 al het huidige beleid en de beleidsvoornemens op het gebied van mobiliteit van de vijf Waddeneilanden in kaart gebracht. Deze informatie gebruiken we als basis voor de samenwerkingsprojecten. In 2025 denken we een budget nodig te hebben van € 1.100.000 voor actielijn 3.1.

Transport en Logistiek onder de loep

Wij willen efficiënter transport over de Waddenzee naar de Waddeneilanden. Hiervoor hebben we de potentie en effecten van het scheiden van vracht en personen in beeld gebracht. In 2024 is een eerste verkenning uitgevoerd met een mobiliteitsbeleidsonderzoek. Hiermee is in beeld gebracht wat het huidige beleid is en wat beleidsvoornemens zijn van de eilanden en kustgemeenten op het vlak van duurzame en efficiënte logistiek. Deze inventarisatie is de basis om dit samenwerkingsproject verder uit te werken. Het ontwikkelteam gaat daar in 2025 mee aan de slag. De ambitie is om in 2025-2026 een pilot te starten. Hiervoor is het nodig om externe expertise in te huren. Er is samenhang met andere samenwerkingsprojecten, namelijk 'Agenda autoluw' (zie 3.2) en 'Slimme eilandmobiliteit' (zie 3.1).

Autonoom goederenvervoer

In 2025 starten we met een extern onderzoek. Dit brengt de potentie in beeld van autonoom goederenvervoer van en naar de Waddeneilanden en wat dit kan bijdragen aan de leefbaarheid op de eilanden. Uit het onderzoek moet blijken in hoeverre er potentie is voor het concreet uitvoeren van een pilot. Het ontwikkelteam is in gesprek met twee organisaties voor eventuele pilotprojecten.

Slimme eilandmobiliteit

Op Texel en Schiermonnikoog gaan we als ontwikkelteam aan de slag met een deelautoproject. Samen met lokale ondernemers onderzoeken wij hoe we dat van de grond kunnen krijgen. We laten ons daarbij inspireren door bestaande initiatieven en leren van ervaringen uit al uitgevoerde projecten. Op basis van de uitkomsten van het mobiliteitsbeleidsonderzoek doen we een voorstel voor het vormgeven van het project. Hierbij zoeken we aansluiting bij de andere Regio Deals in de omgeving.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.700.000 voor actielijn 3.1 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 1.100.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 3.1 Werken aan betere bereikbaarheid	2.700.000	1.100.000

3.2 Vervoer verduurzamen

We geven richting aan het samenwerkingsproject 'Agenda autoluw'. De inventarisatiefase daarvan is afgerond via het mobiliteitsbeleidsonderzoek. De volgende fase is de planontwikkeling. Daarna gaat de pilot van start. Ook maken wij een begin met het samenwerkingsproject 'Piekbelasting onder de loep'. In 2025 denken we een budget nodig te hebben van € 250.000 voor actielijn 3.2.

Agenda Autoluw

'Agenda autoluw' bestaat uit onderzoeken en pilots. Het doel van het project is om mensen te stimuleren de auto vaker aan wal te laten staan. De verbinding tussen de actielijnen 3.1 en 3.2 is het in beeld brengen van het huidige beleid en de beleidsvoornemens van de eiland- en walgemeenten op het gebied van mobiliteit. Dit hebben we gebundeld in één onderzoek en is al afgerond. In 2025 bekijken we de samenwerkingspotentie op dit vraagstuk tussen het MIRT-traject, de routekaart bereikbaarheid en de Nota Van Uitgangspunten Veerconcessie. In 2025 richten wij ons op de planvorming en in 2026 voeren we een pilot uit.

Piekbelasting onder de loep

In samenwerking met de VVV's van de Waddeneilanden zetten we medio 2025 een bewustwordingscampagne op. De campagne is gericht op de accommodatieverhuurders van de eilanden. Met de campagne schetsen wij de voordelen van het loslaten van vaste wisseldagen. We kijken hierbij nadrukkelijk naar de samenhang met campagnes binnen andere programmalijnen.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 750.000 voor actielijn 3.2 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 250.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 3.2 Vervoer verduurzamen	750.000	250.000

3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren

In 2024 hebben we de voorbereidingen afgerond voor het project 'Meetnet leefbare Waddeneilanden'. In 2025 implementeren wij dat en is het operationeel. Het samenwerkingsproject 'Selfsupporting Digital Islands' starten we medio 2025. In 2025 denken we een budget nodig te hebben van € 300.000 voor actielijn 3.3.

Meetnet leefbare Waddeneilanden

Het meetnet leefbare Waddeneilanden bestaat uit meetpunten voor verkeer (voetgangers, fietsers, auto's en groot verkeer) die onder andere hoeveelheden en snelheid inzichtelijk maken. De verzamelde data zijn te bekijken op een publieke website. De data zijn inzichtelijk per jaar, maand, week, dag, uur en minuut. Dit is waardevol voor tal van beleidsopgaven en vraagstukken op de eilanden. Ook draagt het bij aan het objectiveren van gevoel ("er zijn hier veel auto's", "daar wordt hard gereden"). De voorbereidingen zijn in 2024 uitgevoerd. Medio 2025 wordt de fysieke investering gedaan. Vervolgens is het meetnet leefbare Waddeneilanden 'up and running'.

Digital Islands

Het Europese initiatief Digital Islands richt zich op het beter digitaal aansluiten van de eilanden op het vaste land. Binnen het project is ook aandacht voor wonen en onderwijs. Zo raakt het meerdere programmalijnen. Binnen programmalijn 3 richten we ons, in afstemming met het ontwikkelteam Goed wonen & leven, op E-health. De projectgroep van dit initiatief start vanaf medio 2025.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 550.000 voor actielijn 3.3 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 149.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren	550.000	149.000

PROGRAMMALIJN 4

DUURZAME ENERGIE

Om de ambitie van de Regio Deal de Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 4 is het doel om (4.1) energiesystemen robuuster en innovatiever te maken, (4.2) eilander gebouwen sneller te verduurzamen en (4.3) het eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie te vergroten.

4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken

Met de samenwerkingsprojecten 'Slimme eilander energiesystemen' en 'Eilanden werken duurzaam samen' zetten we concrete stappen vooruit. Voor de uitvoering van deze projecten en actieve samenwerking schatten wij voor 2025 een investering in van € 1.525.000.

Slimme eilander energiesystemen en Eilanden werken duurzaam samen

Een sterk en toekomstbestendig energiesysteem is essentieel voor de bewoners van de Waddeneilanden. Ook is het van groot belang voor toekomstige ontwikkelingen, zoals woningbouw en bedrijvigheid. Door de toenemende druk op de kabels vanuit het vasteland en de groeiende belasting van de netwerken op de eilanden is het nodig om energie efficiënt en slim te benutten. Dit is cruciaal voor het mogelijk maken van verdere ontwikkelingen én voor het verduurzamen van het energiesysteem op de eilanden. Voor dit laatste zijn slimme oplossingen en actieve samenwerking nodig. Het uitwisselen van kennis en ervaring vormt de basis voor duurzame energievoorzieningen. Het gaat niet alleen om samenwerking tussen de eilanden onderling, maar ook met partners zoals de provincie, Liander en andere relevante initiatieven.

Unieke Kansen en Samenwerking per eiland

Elk Waddeneiland heeft een eigen energiesysteem met unieke uitdagingen en kansen. Toch zijn er ook veel overeenkomsten. Door op die vlakken de samenwerking te zoeken en kennis te delen, kunnen de eilanden hun energievoorziening efficiënter en duurzamer maken. In het afgelopen jaar is hiervoor een format ontwikkeld en goedgekeurd door de stuurgroep. Een belangrijk onderdeel hiervan is de ontwikkeling van een monitoringssysteem. Dit systeem geeft inzicht in het energieverbruik op de eilanden. Zo helpt het om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen en ondersteunt het beleidskeuzes met data-gestuurde inzichten.

In 2024 is onderzocht hoe het energieverbruik binnen de wettelijke kaders uit te lezen is. Deze gegevens vormen de basis voor een toekomstig monitoringssysteem dat energieverbruik, productie en netbelasting in kaart brengt. Hierdoor zijn scenario's te analyseren en is actief te sturen op verbruik, opwekking en opslag. Deze informatie kan ook input geven voor projecten die het verbruik op het net kunnen verlichten. Begin 2025 voeren wij fase 1 en 2 van het samenwerkingsproject verder uit. Aan het einde van dit jaar krijgt de stuurgroep een onderbouwd voorstel voor de ontwikkeling van het monitoringssysteem gepresenteerd.

Innovatieve pilots voor duurzame energie

De energietransitie heeft een grote impact op de Waddeneilanden. Naast traditionele duurzame energieprojecten, zoals zonne-energie, is er ruimte voor innovatieve pilots die gericht zijn op de unieke situatie op de eilanden. Een voorbeeld hiervan is de energierotonde op Ameland. Opwekking, nieuwe technologieën en opslag komen hier samen. Dit soort projecten versterken niet alleen de eilanden zelf, maar leveren ook waardevolle lessen op voor andere regio's in Nederland. Om deze ambitie waar te maken, werken we samen binnen en buiten de Regio Deal om technische en organisatorische vraagstukken aan te pakken.

In 2025 stellen we budget beschikbaar om innovatieve pilots op de eilanden te co-financieren. Daarbij houden wij rekening met de financieringsmogelijkheden die er al zijn. In Q2 van 2025 leggen we een voorstel voor aan de stuurgroep. Hierin geven we aan binnen welke kaders en hoe we deze projecten kunnen ondersteunen vanuit de Regio Deal. We verwachten dit jaar twee à drie eilandprojecten te stimuleren op de eilanden. Volgend jaar starten we op de andere eilanden een project op.

Gezien het aantal onderzoeken, ontwikkelingen, subsidiemogelijkheden en projecten is het belangrijk dat we alles overzichtelijk houden. En dat wij de uitwisseling van informatie eenvoudiger maken. In 2025 is er daarom extra aandacht voor het borgen van de kennis die we tijdens deze projecten opdoen.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 3.525.000 voor actielijn 4.1 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 1.525.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken	3.525.000	1.525.000

4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen

Het komende jaar zetten wij met de samenwerkingsprojecten 'Duurzame Waddendorpen', 'Duurzame eilander voorzieningen' en 'Duurzame recreatiewoningen' stappen voor verduurzaming van de gebouwde omgeving op de eilanden. Voor deze initiatieven verwachten we in 2025 € 220.000 nodig te hebben. Dit is om expertise in te schakelen, ondersteuning te bieden en de verduurzaming te versnellen.

Duurzame Waddendorpen

Op de Waddeneilanden bevinden zich veel oude, karakteristieke gebouwen. Een aantal daarvan staat in beschermde dorpsgezichten. Om de eilanden te verduurzamen en zoveel mogelijk energieneutraal te maken, is het nodig om ook deze 'lastige' panden aan te pakken. Dit helpt ook om de hoge energiekosten van deze gebouwen te verlagen. Het samenwerkingsproject 'Duurzame Waddendorpen' heeft als doel om woningeigenaren te ondersteunen bij het verduurzamen van hun panden.

Afgelopen jaar is een eerste stap gezet door in kaart te brengen in hoeverre de eilanden inzicht hebben in de panden. En welke gegevens al beschikbaar zijn. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor een onderzoeksvraag. Begin 2025 zetten we die uit om de inventarisatie te voltooien.

Daarnaast worden gesprekken gevoerd met relevante partijen, zoals de energiecoaches en het Duurzaam Bouwloket. Op basis van deze gesprekken en overzichten wordt een advies opgesteld over de beste manier om bewoners te ondersteunen bij de verduurzaming van deze karakteristieke panden. Vervolgens wordt een plan van aanpak uitgewerkt voor de uitrol op de verschillende Waddeneilanden die eind dit jaar concreet is en gestart zal worden.

Duurzame eilander voorzieningen

Op de eilanden bevinden zich ook veel maatschappelijk belangrijke gebouwen, zoals dorpshuizen, bibliotheken en scholen. Veel daarvan zijn lastig te verduurzamen. Het is van belang om dat wel te doen, ongeacht of ze in handen zijn van stichtingen, verenigingen, gemeenten of vrijwilligers. Maatschappelijke voorzieningen komen soms moeizaam mee bij het verduurzamen, ondanks de wil die er vaak wel is. Hoewel er al (provinciale) middelen beschikbaar zijn voor maatschappelijk vastgoed, is het belangrijk te begrijpen waar het verduurzamingsproces vastloopt en welke ondersteuning gewenst is om sneller vooruitgang te boeken.

Begin dit jaar brengen we de middelen, kennis en expertise in kaart die nodig zijn voor het verduurzamen van deze gebouwen. Op basis daarvan leggen we deze zomer een voorstel voor aan de stuurgroep, met plannen om eigenaren daarbij te ondersteunen. We zorgen ervoor dat het project goed aansluit bij andere initiatieven op de eilanden en landelijk beschikbare mogelijkheden.

Duurzame recreatiewoningen

Op de eilanden vormen recreatiewoningen een bijna even groot aandeel van de gebouwde omgeving als 'gewone' woningen. Dit maakt het verduurzamen van deze woningen een cruciaal aandachtspunt. Recreatiewoningen zijn er in verschillende vormen, van georganiseerde vakantieparken met chalets en bungalows tot kleinere familiewoningen en privé-appartementen op bijzondere locaties. Het verduurzamen van deze woningen is hierdoor niet alleen belangrijk, maar ook complex. Want de eigenaren en soorten eigendom variëren sterk.

Afgelopen jaar is het samenwerkingsproject 'Duurzame recreatiewoningen' opgezet. Ook hebben we de geleerde lessen van Ameland besproken en gekeken wat we nodig hebben voor een goede start van het project. In Q1 werven we een projectleider en richten wij ons op de eerste twee fases. Hierin verzamelen we gegevens over het huidige bezit en de staat van de recreatiewoningen. Daarnaast benaderen we de eigenaren van bijvoorbeeld groepsaccommodaties in vakantieparken en particuliere tweede woningen en betrekken we hen bij het proces. Zo zetten we samen stappen richting een toekomstbestendige en energiezuinige woningvoorraad op de eilanden.

Na afronding van fase 1 in de tweede helft van 2025 geven wij een terugkoppeling aan de stuurgroep. We presenteren dan ook het plan van aanpak voor de volgende fases van dit samenwerkingsproject. Het uiteindelijke doel is om een effectieve werkwijze te ontwikkelen die zowel particuliere als zakelijke eigenaren motiveert en ondersteunt bij het verduurzamen van hun recreatiewoningen.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 760.000 voor actielijn 4.2 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025

€ 220.00 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen	760.000	220.000

4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie

Het betrekken van lokale ondernemers en initiatieven is van groot belang voor het verduurzamen van de Waddeneilanden. En voor het waarborgen van hun toekomstbestendigheid. Via de samenwerkingsprojecten 'Duurzame dialoog', 'Eilander energiedienstenorganisatie' en 'Duurzame ondernemerskringen' willen we deze groep actief ondersteunen en betrekken binnen de Regio Deal. Voor het organiseren van deze initiatieven en het uitvoeren van onderzoek verwachten we in 2025 een bedrag van € 250.000 nodig te hebben.

Duurzaam dialoog & Duurzame ondernemerskringen

Op de Waddeneilanden werken overheden, energiecoöperaties en andere partijen samen aan de energietransitie. Om deze groepen actief te betrekken, werken we via verschillende sporen. Zo willen we ze aan de ene kant op lokaal niveau betrekken bij eilandprojecten die voortkomen uit het programma Duurzame Energie. Daarnaast onderzoeken we samen met de provincie en de nog aan te stellen 'energiehubregisseur' de mogelijkheden voor het opzetten van energiehubs² op de eilanden.

Verduurzaming is niet alleen een taak voor de overheid, maar ook voor ondernemers, energiecoöperaties en andere betrokkenen. Hun deelname is nodig voor het succes van de transitie. Los van eiland-specifieke projecten willen we deze groepen niet overladen met losse initiatieven. Daarom sluiten we aan bij actielijn 5.1 'Ondernemers circulair op weg'. Met een meerjarige circulaire campagne betrekken we ondernemers breed bij duurzaamheid. Hiervoor zijn vorig jaar twee projectleiders aangetrokken.

Daarnaast betrekken we de 'Waddentafel' door ondernemers te ondersteunen bij vraagstukken die zij aan deze tafel inbrengen. Dit kan bijvoorbeeld door het opzetten van een duurzame ondernemerskring, of het organiseren van campagnes, inspirerende bijeenkomsten of workshops. Daarnaast betrekken we ondernemers bij projecten zoals het monitoringsysteem, de energiehubroute en eilandprojecten. Het doel is om hen te inspireren, mee te nemen en te ondersteunen bij hun bijdrage aan de verduurzaming van hun eiland. We willen een duidelijke route naar de Regio Deal voor ze creëren.

Eilander Energiedienstenorganisatie

Op de Waddeneilanden vindt al op verschillende manieren opwek plaats van duurzame energie. En op enkele eilanden zijn warmtenetten in gebruik. Het organiseren en beheren van deze systemen is complex door de kleinschaligheid, het benodigde onderhoud en de afhankelijkheid van vrijwilligers. Afgelopen jaar heeft Ameland een warmtebedrijf opgezet voor het warmtenet rondom de Ambla. Vlieland heeft kleinschalige warmtenetten met beheerconstructies. Het opzetten en runnen van zulke warmtebedrijven brengt veel uitdagingen met zich mee.

Begin 2025 stellen wij een projectleider of bureau aan om de eerste fase van het samenwerkingsproject uit te voeren. Hiermee krijgen we inzicht in de haalbaarheid en de mogelijke (samenwerkings)vormen van een warmtebedrijf op de eilanden. Met deze informatie kunnen we de raden meenemen en adviseren. Ook kunnen we daarmee de bewoners, energiecoöperaties en organisaties op de eilanden betrekken bij het opzetten van een professioneel warmtebedrijf. Een advies met een plan van aanpak hiervoor (fase 2) ligt eind 2025 voor bij de stuurgroep.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 715.000 voor actielijn 4.3 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 250.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie	715.000	250.000

PROGRAMMALIJN 5

CIRCLAIRE ECONOMIE

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 5 is het doel om (5.1) een gunstig ontwikkelklimaat voor de circulaire economie te ontwikkelen, (5.2) dat wat een eiland biedt optimaal te benutten en (5.3) slimmer om te gaan met water.

5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor de circulaire economie

Het Stimuleringsfonds gaat een aanjagende rol spelen bij het ondersteunen van circulaire start-ups en scale-ups. In het 3e kwartaal van 2025 starten we de voorbereidingen voor een atelier bedrijfsafval voor alle Waddeneilanden. Waar mogelijk koppelen wij het samenwerkingsproject 'Eilander materiaalstromen in beeld' aan het toekomstige circulair ambachtsbedrijf op Terschelling en de meerjarige campagne 'Circulair denken en doen'. Het programma 'Wad gaat om' is eind 2024 van start gegaan. Dit draagt bij aan een gezamenlijke koers voor de aanpak van plastic afval. Het samenwerkingsproject 'Circulaire eilandfestivals' krijgt de stuurgroep in het 3e kwartaal voorgelegd. Het samenwerkingsproject 'Circulair inkopen' gaat goed op stoom komen in 2025.

We verwachten voor deze actielijn in 2025 € 480.000 nodig te hebben. Dit is voor het opschalen van de campagne 'Circulair denken en doen', het vervolg van de verkenning naar de levensvatbaarheid van circulaire ambachtsbedrijven en de voorbereiding van het atelier bedrijfsafval.

Eilander materiaalstromen in beeld

Door middel van grondstoffenstromenanalyses² is te weten waar de belangrijkste knelpunten liggen in de transitie naar een circulaire economie. Deze analyses helpen bij het vormgeven van projecten die uit te voeren zijn in de specifieke context van een eiland, samen met lokale ondernemers en bewoners. De analyse per eiland geeft inzicht in het kwantitatieve en kwalitatieve gebruik van grondstoffen, de productie van goederen en de hoeveelheid en verwerking van afval. De Waddeneilanden kunnen met dit inzicht in de grondstoffenstromen en hun massa's de komende jaren werken aan het doel om zo circulair mogelijk te worden. Bovendien helpt het inzicht om samen met de ondernemers en bewoners de grondstoffen zo waardevol mogelijk te laten zijn.

2. Een materiaal- of grondstoffenstromenanalyse is een systematische beoordeling van de grondstoffenstromen binnen een systeem, met een gedefinieerde scope wat betreft ruimte en tijd.

De materiaalstroomanalyse per eiland is in 2023 uitgevoerd door Metabolic en afgerond met een analyse in 2024. De grondstoffenstromenanalyse van de eilanden krijgt in 2025 een zichtbaar vervolg. Kwartaal 1 van 2025 gebruiken wij om vast te stellen waar de belangrijkste 'hotspots' liggen om de eilanden duurzaam en zelfvoorzienend te maken. De bedrijvigheid speelt hierbij een sleutelrol. De meerjarige campagne 'Circulair denken en doen' gebruiken we om ondernemers en inwoners circulair in beweging te krijgen. Per eiland selecteren we (vanuit de campagne) minimaal twee bedrijven per belangrijke sector. Met bedrijvenscans stellen we hiervoor de meest kansrijke circulaire interventies vast. Uiteindelijk is het de bedoeling om (binnen de campagne) interventies te presenteren voor het sluiten van belangrijke materiaalkringlopen. Zowel verticaal: binnen ketens als horizontaal: tussen verschillende ketens en sectoren.

De stuurgroep krijgt een geüpdatete versie van het format samenwerkingsproject voorgelegd.

Ondernemers circulair op weg

Zonder de inzet van eilander ondernemers kan een circulaire economie op de Waddeneilanden niet tot stand komen. Ondernemers spelen een cruciale rol, zeker op de eilanden waar kleine leefgemeenschappen zijn en ze dicht bij de bewoners en lokale politiek staan. Op dit moment zet een aantal eilander ondernemers stappen met circulaire initiatieven. Begin 2024 is vanuit de Regio Deal een fondsenwerver/ondersteuner ingezet om hen breed te ondersteunen met onder andere adviesgesprekken en bij financierings(aan)vragen. In 2025 vindt de praktische circulaire ondersteuning van ondernemers plaats vanuit de campagne 'Circulair denken en doen'. Daarnaast ondersteunt het Stimuleringsfonds vanaf medio 2025 initiatiefnemers en ondernemers (scale-ups en starters) met circulaire initiatieven. De combinatie van een aanjagende campagne met praktische ondersteuning én het Stimuleringsfonds brengt ondernemers verder met kennis, cofinanciering, goede faciliteiten en structuren voor samenwerking. Verder willen we actief de 'Waddentafel' betrekken door ondernemers te ondersteunen bij circulaire kansen en vraagstukken die spelen op de eilanden. Het doel is om ondernemers te inspireren en ondersteunen bij hun bijdrage aan de verduurzaming van hun eiland.

In 2025 gaat het programma 'Wad gaat om' van start. Dit betekent dat 2025 in het teken staat van het opstarten en integraal verbinden van (nieuwe) lokale initiatieven op de Waddeneilanden rondom de aanpak van plastic afval.

Ook het atelier bedrijfsafval start in 2025. Dit gebeurt in samenwerking met onder andere de eilandgemeenten, NHL Stenden, vereniging Circulair Friesland en Omrin. Waar mogelijk wordt de koppeling gemaakt met het toekomstige circulaire ambachtsbedrijf op Terschelling en de campagne.

Circulair inkopen

Steeds meer overheden kopen circulair in. Circulair inkopen en aanbesteden stimuleert innovaties, bespaart kosten en draagt bij aan de klimaatopgave. Maar er zijn ook uitdagingen. Hóé koop je circulair in? Wat levert het op? Hoe pak je dat het beste aan als kleine gemeente op een Waddeneiland? En hoe trek je daarin op met de andere eilandgemeenten? Dit samenwerkingsproject bestaat uit een maatwerktraject, speciaal ontwikkeld en begeleid door Vereniging Circulair Friesland (VCF). Met het programma 'Circulair inkopen & aanbesteden Regio Deal De Waddeneilanden', zetten we de komende jaren grote stappen op het gebied van circulair inkopen en aanbesteden door eilandgemeenten. Eind 2024 is VCF begonnen met een inventarisatie op alle Waddeneilanden om de startposities te bepalen. Dit is gebeurd in samenwerking met de werkgroep/DVO inkoop &

aanbesteding. Vanuit deze startposities ontwikkelen wij in 2025 per eiland een maatwerktraject, passend bij de opgaven en koppelkansen van dat eiland. Deze samenwerking vindt in 2025 plaats met de nog in te stellen expertgroep inkoop & aanbesteding (opvolger van de werkgroep).

Circulaire eilandfestivals

De voorbereiding van het samenwerkingsproject 'Circulaire eilandfestivals' is opgestart in kwartaal 4 van 2024. Wij vragen hier geen extra financiering voor, omdat de hiervoor beschikbare middelen worden ondergebracht in het Stimuleringsfonds. Kwartiermaken en aanjagen voor dit onderwerp vindt plaats vanuit de meerjarige campagne 'Circulair denken en doen'.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.680.000 voor actielijn 5.1 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 480.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor circulaire economie	2.680.000	480.000

5.2 Dat wat het eiland biedt optimaal benutten

Op basis van de ervaringen rondom de inventarisatie naar circulaire sloopmogelijkheden op Schiermonnikoog, Ameland en Vlieland leggen wij het samenwerkingsproject 'Circulaire eilandbouw' voor aan de stuurgroep in het 4e kwartaal van 2025. Een voorstel voor een opdracht voor een projectleider leggen we voor in kwartaal 2. Deze projectleider legt de basis voor de verdere uitrol van dit project. Halverwege 2025 wordt ook duidelijk wat de deelprojecten (op Texel en Terschelling) binnen het samenwerkingsproject 'Vers van eilander bodem' nodig hebben voor een vervolg. En wat nodig is voor een uitbreiding naar de overige Waddeneilanden. Een opdracht voor een projectleider die dit verder oppakt leggen we voor aan de stuurgroep in kwartaal 3 van 2025. We verwachten voor deze actielijn in 2025 € 365.000 nodig te hebben. Dit is voor het opschalen van of vervolg geven aan de deelprojecten en het aanstellen van twee projectleiders.

Vers van eilander bodem

Dat voedselkeuze voor een groot deel onze gezondheid bepaalt, spreekt voor zich. Maar wie denkt na over wat de footprint (CO2, afval, ontbossing) is van de productie van dat voedsel? En hoe vaak beseffen we dat het landschap om ons heen en de verbinding met onze maatschappij en omgeving daarvan afhankelijk zijn? Met dit samenwerkingsproject verbeteren we de verbinding met ons eten en het landschap voor bewoners en bezoekers. Hierbij vergeten we de volgende generatie niet. Dus wij beginnen in het onderwijs, en geven leerlingen les in voeding, eetcultuur en smaak.

Zowel op Texel als op Terschelling zijn eind 2024 twee deelprojecten gestart, die deel uitmaken van het samenwerkingsproject 'Vers van eilander bodem'. Met het programma 'Texel eet Texels' scheppen we voorwaarden die bijdragen aan een transitie naar een gezonde voedselomgeving. Wij zetten in op een aandeel van ten minste 50% van lokaal en duurzaam geproduceerde granen, groenten en andere plantaardige eiwitten in het dieet van bewoners en bezoekers van Texel. Op Terschelling is een belangrijke volgende stap gezet in het verzamelen van data over het lokale voedselsysteem.

Een kwartiermaker krijgt medio 2025 de opdracht om ideeën en plannen uit te rollen die de voedseltransitie op de Waddeneilanden op weg helpen. De geüpdatete versie van dit samenwerkingsproject leggen we in kwartaal 4 2025 aan de stuurgroep voor.

Circulaire eilandbouw

Op de eilanden is de ontwikkeling van circulair bouwen belangrijk, omdat bouwmaterialen bijna altijd vanaf het vasteland worden aangevoerd. Meer circulariteit in de bouw betekent dan niet alleen minder grondstoffengebruik, maar ook minder transportbewegingen. Daarnaast brengt het toerisme - met haar behoefte aan afwisseling en vernieuwing - meer bouwactiviteit met zich mee. Het aantal recreatiewoningen evenaart of overtreft op de meeste eilanden het aantal permanent bewoonde woningen. Het belang van circulair bouwen is door deze verhoogde bouwactiviteit nog groter dan op het vasteland. Bovendien hebben de eilanden dankzij het toerisme een etalagefunctie voor aansprekende circulaire voorbeelden.

De aanpak op de eilanden is gericht op het opzetten van pilots, het opdoen van kennis en het uitwisselen van ervaringen. Het wiel is elders al uitgevonden. Binnen de programmalijn Circulaire Economie zijn er op het gebied van circulair bouwen drie deelprojecten. Het centrale project is gericht op laagdrempelig hergebruik van bouwmaterialen door bedrijven en particulieren (restanten en gebruikte materialen). Daarnaast ontwikkelen we innovatieprojecten, gericht op gebruik van lokale grondstoffen. Als derde willen de eilanden elk een kleiner of groter bouwproject vanaf de ontwerpfase circulair ontwikkelen (dit kan in combinatie met biobased of natuurinclusief bouwen).

Vanuit programmalijn 5 Circulaire Economie willen we circulair slopen en hoogwaardig hergebruik stimuleren en verankeren binnen de eilander bouwsector. Hergebruik en recycling van bouwelementen en materialen leidt tot een grote CO2-reductie. Het draagt bij aan de circulaire transitie in de bouwsector. Het hoogwaardig kunnen hergebruiken en recyclen van bouwmaterialen vraagt om aandacht bij de sloop (eigenlijk demontage met het oog op remontage) van bouwwerken of van elementen in een bouwwerk. Om een stap te zetten met circulaire eilandbouw, is het belangrijk dat circulaire bouwmaterialen beschikbaar zijn. Eind 2024 is daarom een projectleider gestart met een inventarisatie naar circulaire sloopmogelijkheden op Schiermonnikoog, Ameland en Vlieland. Het samenwerkingsproject 'Circulaire eilandbouw' leggen we voor aan de stuurgroep in het 4e kwartaal van 2025. Een opdracht voor een projectleider krijgt de stuurgroep in kwartaal 3 van 2025 voorgelegd. Deze projectleider legt de basis voor dit samenwerkingsproject en trekt daarbij nauw op met Circulair West-Friesland en vereniging Circulair Friesland.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.340.000 voor actielijn 5.2 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 365.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 5.2 Dat wat een eiland biedt optimaal benutten	2.340.000	365.000

5.3 Slimmer omgaan met water

We gaan aan de slag met de voorbereidingen van het samenwerkingsproject 'Zoetwaterbeheer voor Waddeneilanden'. Ook zetten we samen met de waterbedrijven PWN en Vitens in op een gedragsverandering bij eilanders, toeristen en bezoekers. Dit doen wij met een campagne voor drinkwaterbesparing (de voorbereidingen voor een briefing zijn medio 2024 al gestart). In januari 2025 start een campagnecoördinator. We verwachten voor deze actielijn in 2025 € 475.000 nodig te hebben. Dit is om een begin te maken met de uitvoering van waterbeheerinitiatieven op de Waddeneilanden.

Grip op drinkwaterconsumptie

Onder de Waddeneilanden zijn zoetwaterbellen waaruit drinkwater wordt gewonnen. Schoon zoet drinkwater is onmisbaar voor de bewoonbaarheid van de eilanden. De zoetwaterbellen zijn kwetsbaar. Het is belangrijk dat er jaarlijks niet meer uit de bellen wordt onttrokken dan via neerslag wordt aangevuld. Door de toenemende vraag naar schoon drinkwater komen de zoetwaterbellen steeds meer onder druk te staan. Daarnaast heeft de opwarming van de aarde negatieve effecten op ze. Schoon drinkwater wordt steeds schaarser en het is van belang om hier zuinig mee om te gaan.

Om de eilanden bewoonbaar te houden voor toekomstige generaties, moet er op korte termijn iets gebeuren. De grootste uitdaging van de eilanden is het veiligstellen van hun zoetwaterbron. Waterverspilling en een verminderde waterkwaliteit leiden tot minder beschikbaarheid van (veilig) drinkwater. Een samenspel van maatregelen is hiervoor nodig. Allereerst het besef bij de gebruikers dat schoon drinkwater een groot goed is, waar zij zuinig mee om moeten gaan. Daarnaast is het nodig om waterbesparingsmaatregelen te nemen en schoon regenwater zoveel mogelijk vast te houden om de zoetwaterbellen voldoende te kunnen blijven aanvullen. Op de Waddeneilanden is de drinkwaterconsumptie in de droge zomermaanden vele malen hoger dan in de rest van het jaar. Uiteraard komt dit door de vele toeristen die de eilanden bezoeken. Uit onderzoek blijkt dat toeristen een grotere drinkwaterconsumptie hebben dan de gemiddelde Nederlander. Op vakantie blijken we overal wat makkelijker mee om te gaan. We gaan bijvoorbeeld vaker onder de douche en staan er langer onder ('wellness'). We zetten daarom in op gedragsverandering bij eilanders, toeristen en bezoekers met een campagne voor drinkwaterbesparing. Eind 2024 is een coördinator gestart die de campagne samen met Vitens en PWN vormgeeft.

Zoetwaterbeheer voor de Waddeneilanden

Op de meeste eilanden zijn er al ideeën of lopen al initiatieven voor zoetwaterberging en -beheer. Deze initiatieven zijn in samenwerking met de provincies, drinkwaterbedrijven en waterschappen. Het doel van dit samenwerkingsproject is om op elk eiland minimaal één innovatief project uit te voeren in de periode 2025-2027. We willen dat de eilanden snel ervaring opdoen, van elkaar leren en samen optrekken bij nieuwe ontwikkelingen. In kwartaal 2 van 2025 vragen wij de stuurgroep om de inzet van een aanjager/kwartiermaker. Dit is om de basis te leggen voor het samenwerkingsproject. Zo kan versnelling plaatsvinden en ontstaan meer initiatieven. We trekken nauw op met het Waddenfonds/ IKW en de provincies.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 980.000 voor actielijn 5.3 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 475.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2025
Actielijn 5.3 Slimmer omgaan met water	980.000	475.000

6. FINANCIËN

6.1 Doorkijk financiën Regio Deal 2025-2027

In totaal is voor de Regio Deal een bedrag van € 31.000.000 (exclusief versnellingsgelden) beschikbaar. Met dit jaarplan stellen wij voor aan het Algemeen Bestuur en beide Gedeputeerde Staten om de stuurgroep mandaat te geven voor de genoemde bedragen per actielijn voor jaarschijf 2025. Onderstaande tabel geeft een doorkijk naar 2026 en 2027. Dit is om ter kennisgeving aan te nemen. Medio 2025 stellen we een nieuw jaarplan op voor 2026. In het jaarverslag 2024 verantwoorden we over het jaarplan 2024.

Verder is het belangrijk op te merken dat wij de bedragen van de VAT-kosten hier noemen. De VAT-kosten lopen via de begroting van Samenwerkingsverband De Waddeneilanden. De bedragen van de versnellingsgelden (in totaal € 5.000.000) zijn hier niet in opgenomen, omdat dit via een eigen spoor (specifieke uitkering van het Rijk) loopt. De planning en voortgang is wel meegenomen in hoofdstuk 1.

Doorkijk financiën Regio Deal 2024-2027	totale bijdrage	2024	2025	2026	2027
Programmalijn 1 Goed wonen en leven					
1.1 Meer passende woningen realiseren	1.700.000	150.000	650.000	550.000	250.000
1.2 Maatschappelijke voorzieningen optimaliseren	3.800.000	1.922.500	1.300.000	427.500	150.000
Programmalijn 2 Toekomstbestendig ondernemen en ontwikkelen					
2.1 Economie breder maken	2.216.400	1.916.400	275.000	25.000	0
2.2 Gastvrijheidssector verstevigen	661.600	555.000	50.000	50.000	6.600
2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen	2.810.000	1.560.000	1.100.000	100.000	50.000
2.4 Werken en leren meer combineren	812.000	632.000	80.000	50.000	50.000
Programmalijn 3 Optimaal bereikbaar en verbonden					
3.1 Werken aan betere bereikbaarheid	2.700.000	0	1.100.000	1.300.000	300.000
3.2 Vervoer verduurzamen	750.000	40.000	250.000	400.000	60.000
3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren	550.000	20.000	149.000	150.000	80.000
Programmalijn 4 Duurzame energie					
4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken	3.525.000	75.000	1.525.000	1.425.000	500.000
4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen	760.000	40.000	220.000	300.000	200.000
4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie	715.000	75.000	250.000	235.000	155.000
Programmalijn 5 Circulaire economie					
5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor circulaire economie	2.680.000	1.565.000	480.000	330.000	305.000
5.2 Dat wat een eiland biedt optimaal benutten	2.340.000	1.085.039	365.000	540.000	349.961
5.3 Slimmer omgaan met water	980.000	70.000	475.000	225.000	210.000
Subtotaal	27.000.000	9.956.939	8.269.000	6.107.500	2.666.561
VAT kosten*	4.000.000	850.000	950.000	1.050.000	1.150.000
Totaal	31.000.000	10.806.939	9.219.000	7.157.500	3.816.561

* bedragen verdeeld op basis van meerjarenbegroting Samenwerkingsverband De Waddeneilanden

6.2 Overzicht van goedgekeurde projecten/voorstellen

Op basis van het jaarplan 2024 is al een groot aantal voorstellen aan de stuurgroep voorgelegd. Veel samenwerkingsprojecten met bijbehorende deelprojecten zijn opgestart. Een aantal eilandprojecten heeft bijdragen ontvangen. Er is cofinanciering toegezegd aan projecten en programma's die aansluiten bij de doelen van onze Regio Deal. Wij zijn begonnen met het opzetten van een Stimuleringsfonds en daar is een reservering voor gemaakt. In onderstaand overzicht staan alle door de stuurgroep goedgekeurde voorstellen. In het jaarverslag 2024 staan we uitgebreider stil bij de voortgang.

Goedgekeurde voorstellen op basis van jaarplan 2024 (jaarschijf 2024 & 2025)		
Eilandwonen betaalbaar en beschikbaar	samenwerkingsproject	150.000
Multifunctionele gebouwen en gebieden	samenwerkingsproject	
- Thijssehuis Texel	eilandproject	1.575.000
- IJbaangebied Texel	eilandproject	247.500
Maatschappelijke voorzieningen onder de loep	samenwerkingsproject	100.000
Stimuleringsfonds	subsidieregeling	50.000 4.040.000
Creatieve broedplaatsen + Waddencampus 2.0	samenwerkingsproject	158.400
- Pilot Bruisplek Terschelling	deelproject	
- Pilot creatieve broedplaats Vlieland	deelproject	
- Inrichten centraal coördinatiepunt	deelproject	
Cofinanciering visserijkweek Texel*	cofinanciering	*400.000
Duurzaam toerisme; cofinanciering programma gastheerschap	cofinanciering	55.000
Het nieuwe leren; eilander leer- en ontwikkelplekken	samenwerkingsproject	100.000
- LOC Schiermonnikoog	eilandproject	1.000.000
Eiland praktijkgeschoold	samenwerkingsproject	460.000
Rondje Waddenbaai	cofinanciering	40.000
Meetnet leefbare Waddeneilanden	samenwerkingsproject	20.000 *151.000
Slimme eilander energiesystemen	samenwerkingsproject	75.000
Duurzame waddendorpen	samenwerkingsproject	20.000
Duurzame recreatiewoningen	samenwerkingsproject	20.000
Eilander energiediensten organisatie	samenwerkingsproject	75.000
Ondernemers circulair op weg	samenwerkingsproject	495.000
- Pilot Circulair ambachtscentrum Terschelling	deelproject	
- Campagne circulair denken en samenwerken	deelproject	
- Cofinanciering Programma Wad Gaat Om	cofinanciering	
Circulair inkopen	samenwerkingsproject	70.000

Goedgekeurde voorstellen op basis van jaarplan 2024 (jaarschijf 2024 & 2025)		
Circulaire eilandbouw	samenwerkingsproject	210.000
Vers van eilander bodem	samenwerkingsproject	275.039
- Vers van eilander bodem Texel	deelproject	
- Vers van eilander bodem Terschelling	deelproject	
Grip op drinkwater	samenwerkingsproject	70.000
TOTAAL JAARPLAN 2024 (inclusief schriftelijke ronde 2025)		9.956.939

6.3 VAT-kosten

In de Regio Deal is in totaal € 4.000.000,- opgenomen voor VAT-kosten.

VAT staat voor voorbereiding, administratie en toezicht. Het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de coördinatie en aansturing van de uitvoering van de Regio Deal en is werkgever van het programmateam. De VAT-kosten lopen daarom via de begroting van Samenwerkingsverband De Waddeneilanden.

De VAT-kosten betreffen de programmaorganisatiekosten die nodig zijn om de Regio Deal te coördineren en aan te sturen. Dit gebeurt samen met betrokken overheden, ondernemers, onderwijs, bewoners en maatschappelijke organisaties. Het gaat om:

- (loon)kosten voor het programmateam (grotendeels de helft van de VAT-kosten);
- kosten voor communicatie;
- financiële administratie en control (DVO met Ameland als regiokassier);
- een nog in te richten projectleiderspool (gezamenlijke uitvoeringscapaciteit);
- monitoring en lerende evaluatie (uitgevoerd door Planbureau Fryslân);
- externe expertise (denk aan juridisch advies, accountant, inkoop/aanbesteding-, btw-, subsidie- en staatsteunspecialisten);
- bijeenkomsten en vergaderkosten (zoals bijeenkomsten van de stuurgroep, werkbezoeken, organiseren Rijk-regio dag, organiseren van participatie);
- overige kosten die niet direct toe te rekenen zijn aan een specifiek project.

De programma-organisatie ontlast en ondersteunt de organisaties en bevordert de samenwerking.

Omdat de ambtelijke capaciteit op de eilanden beperkt is, trekken ze voor de programmaorganisatie extra mensen aan van binnen en buiten de organisaties. Voor de mensen uit de eigen organisaties betekent dit een aantrekkelijke mogelijkheid om zich dankzij de Regio Deal te ontwikkelen. Een voordeel voor de organisaties is dat er kennis wordt opgebouwd en resultaten makkelijker te borgen zijn. Tegelijkertijd vraagt dit om vervangende capaciteit voor het gat dat deze mensen achterlaten op de eilanden.

Afronden en/of opvolgen van het programma

De Regio Deal heeft een looptijd tot eind 2027. Hoewel het nu nog te vroeg is om bij te sturen, is het met nog drie jaar te gaan niet ondenkbaar dat we meer tijd nodig hebben. Dit is niet alleen om projecten, maar ook om de administratie rondom de Regio Deal goed af te ronden. Ook zou er sprake kunnen zijn van een tweede Regio Deal of ander programma als vervolg. Mocht er meer tijd nodig zijn, dan biedt het convenant (en de beschikking) gelukkig de ruimte om uitstel aan te vragen. Dat heeft dan wel consequenties voor de VAT-kosten. De VAT-kosten zijn voor vier jaar begroot, maar we zien op dit moment ruimte voor uitloop (in afgeslankte vorm). Het eerste uitvoeringsjaar is er ongeveer € 200.000,- minder uitgegeven aan VAT-kosten dan was begroot. Dat heeft als voornaamste oorzaak dat de projectleiders en kwartiermakers allemaal aan een specifiek project werken en dus vanuit het project financiering krijgen. De VAT-kosten worden ingezet voor ontwikkelingen die niet rechtstreeks aan projectresultaten te koppelen zijn.

7. AFWEGINGSKADER

In aanvulling op het convenant en het jaarplan is het wenselijk een afwegingskader vast te stellen. Zo kan de stuurgroep de juiste afwegingen maken bij het beoordelen van projecten. De algemene kaders staan omschreven in dit hoofdstuk. In de samenwerkingsprojecten zijn eventueel aanvullende kaders op te nemen.

We onderscheiden hier:

- bijdragen aan gezamenlijke deelprojecten;
- bijdragen aan eilandprojecten;
- cofinanciering van majeure programma's/projecten;
- bijdragen aan derden.

In de praktijk krijgen wij ongetwijfeld nog te maken met nieuwe vormen of combinaties die we nu nog niet kunnen overzien. Indien nodig vullen of passen we het afwegingskader daarop aan. Het huidige kader is op een aantal punten aangepast ten opzichte van 2024. Dat betreft het loslaten van de verplichting dat het bijbehorende samenwerkingsproject in de stuurgroep moet zijn geweest voordat die over een eiland-, deel- of cofinancieringsproject kan besluiten. Daarnaast is een tweede categorie eilandprojecten toegevoegd waarvoor een maximum percentage van 30% geldt.

Samenwerkingsprojecten

De samenwerkingsprojecten zijn de paraplu's voor gezamenlijke deelprojecten en eventuele eilandprojecten, cofinanciering van majeure programma's/projecten en bijdragen aan derden. Ze zijn benoemd in het convenant en worden voorbereid in de ontwikkelteams. Het programmteam adviseert hierover aan de stuurgroep.

Gezamenlijke deelprojecten

De deelprojecten betreffen vooral onderzoeken, processen, kennisdeling en inhuur van expertise, kwartiermakers en projectleiders. En het opzetten van maatwerk aanpakken en pilots waar alle eilanden bij betrokken zijn. Deze gezamenlijke deelprojecten worden volledig gefinancierd uit de Regio Deal.

Eilandprojecten

Eilandprojecten zijn projecten op een specifiek eiland. Samenwerking bestaat hier meestal alleen uit het delen van kennis en ervaring. Eilandprojecten worden, via de ontwikkelteamleden, aangedragen door gemeenten of provincies en besproken in het betreffende ontwikkelteam. Het programmteam adviseert hierover aan de stuurgroep. Een eilandproject komt in aanmerking voor een Regio Deal-bijdrage wanneer het aan alle onderstaande voorwaarden voldoet:

- Het project draagt bij aan het behalen van de doelen en resultaten zoals opgenomen in het convenant Regio Deal De Waddeneilanden.
- Het project is onderdeel of kan onderdeel uitmaken van een of meerdere samenwerkingsprojecten.
- Er zijn genoeg middelen in het jaarplan opgenomen.
- Het project is uiterlijk 31 december 2027 volledig uitgevoerd.

Eilandprojecten zijn meestal grotere investeringsprojecten. Denk bijvoorbeeld aan het bouwen van een school of multifunctionele accommodatie. Voor deze projecten hanteren we een maximum percentage van de kosten. Dit soort projecten pakken door diverse extra kosten fors (al snel 10 tot 20%) duurder uit dan elders in het land. Ook is de exploitatie door de kleine schaal uitdagender en is vaak sprake van forse onrendabele toppen. Voor onrendabele toppen is het lastig één definitie te bepalen en we willen onze aanpak zo eenvoudig mogelijk houden (we willen geen onnodige administratie en verantwoording aan onszelf opleggen). Daarom kiezen we voor een maximum percentage van 15% Regio Deal-bijdrage aan de kosten van dit type eilandprojecten. Daar koppelen wij bovendien in het samenwerkingsproject een maximumbedrag aan, zodat meerdere eilanden kunnen profiteren.

Naast deze grotere investeringsprojecten zien we ook een ander type eilandprojecten. Hierbij is bijvoorbeeld sprake van een pilotproject, een lokaal programma of een campagne. Voor dit type projecten hanteren we een maximum van 30% Regio Deal-bijdrage aan de kosten. Het percentage en de maximumbijdrage zijn afhankelijk van hoeveel het project bijdraagt aan de doelen en resultaten van de Regio Deal. In de samenwerkingsprojecten stellen we maximumbijdragen en eventuele specifiekere kaders vast.

Cofinanciering van programma's en majeure projecten

Naast gezamenlijke deelprojecten en eilandprojecten voorzien we ook bijdragen in de vorm van cofinanciering voor programma's en projecten (bijvoorbeeld cofinanciering van Waddenfonds- en IKW-aanvragen of Europese subsidies). Hiervoor hanteren we dezelfde voorwaarden als bij eilandprojecten. Maximale bijdragen leggen wij vast in de samenwerkingsprojecten (de paraplu). Hoe en aan wie de bijdragen beschikbaar te stellen zijn, verschilt per initiatief.

Bijdragen aan derden: o.a. ondernemers, maatschappelijke organisaties, onderwijs

Bijdragen aan projecten van derden, bijvoorbeeld van ondernemers, maatschappelijke organisaties en onderwijs, zijn alleen te verstrekken via een subsidieregeling met specifieke spelregels en een eigen afwegingskader. Eventuele op te stellen subsidieregelingen, zoals het Stimuleringsfonds Regio Deal De Waddeneilanden, leggen we via de stuurgroep voor aan het AB en beide Gedeputeerde Staten.

8. MONITORING EN LERENDE EVALUATIE

De lerende evaluatie helpt bij de verantwoording van de uitvoering van de Regio Deal. Ook maakt het bijsturing van het programma mogelijk door middel van tussentijdse reflectie. In de Regio Deal zoeken we de balans tussen leren en verantwoorden. We willen naast de (voortgang op de) projecten en resultaten bekijken wat er is geleerd over wat de regionale opgave veroorzaakt en hoe deze effectief is aan te pakken.

Planbureau Fryslân voert de monitoring en lerende evaluatie uit voor onze Regio Deal

Dit financieren wij vanuit de VAT-kosten. In 2024 is een 0-meting uitgevoerd en is de lerende evaluatie opgezet. Uit de 0-meting bleek dat veel informatie ontbreekt of niet goed ontsloten is. Daarom zetten we een project op rond data-gedreven werken en het uitvoeren van kwalitatieve onderzoeken en analyses op de eilanden.

De eerste rapportage levert Planbureau Fryslân in 2025 op. Daarbij ligt de focus op de aanpak en samenwerking. De daaropvolgende jaren verschuift het accent naar de resultaten en effecten van de Regio Deal-projecten. Er vindt aansluiting plaats bij de cyclus van jaarplannen en jaarverslagen om zo als input te dienen voor rapportage en (het bijsturen van) nieuwe plannen.

Evaluatie bestuurlijke werkafspraken

Eind 2025 starten we volgens afspraak met de evaluatie van de bestuurlijke werkafspraken. Dit met het oog op het opmaken van de balans 'halverwege de rit' en de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026.

9. COMMUNICATIE

Aan de basis van de uitvoering van onze Regio Deal staat het convenant. In het convenant is vastgelegd wat de samenwerkende partijen (het Rijk, provincie Fryslân, provincie Noord-Holland en de vijf Waddengemeenten) hebben afgesproken. **Wat is het beoogde eindresultaat? Met welke projecten en inspanningen behalen we dat? Ten minste één keer per jaar overleggen de partijen over de onderlinge samenwerking en de voortgang, inclusief de monitoring.**

In het convenant staat de volgende kernboodschap:

'De Regio Deal geeft een stevige impuls aan de Waddeneilanden. Vijf bloeiende en levendige gemeenschappen, nu en in de toekomst. Dat is wat de eilanden willen zijn: een plek waar je een leven lang kunt wonen, werken en bijdragen aan je leefomgeving. Daar plukken bewoners, bedrijven én bezoekers de vruchten van.'

Doel communicatie

Voor zowel in- als externe stakeholders geldt dat we communicatie inzetten om de uitvoering van onze Regio Deal verder te brengen. Communicatie draagt bij aan zichtbaarheid en de kennis van stakeholders over wie we zijn en wat we doen. Dat laatste draagt bij aan het enthousiasme en draagvlak voor de Regio Deal en aan zijn aantrekkingskracht.

In onze communicatie-uitingen bekrachtigen we

- de meerwaarde van Waddenbrede samenwerking. Door een slimme taakverdeling over de vijf eilandgemeenten krijgen we met onze Regio Deal meer gedaan. Zo maken we samen werk van de toekomstbestendigheid van de Waddeneilanden;
- de toegevoegde waarde van onze Regio Deal. Dit laten we zien door in te gaan op het proces (de voortgang op de projecten) en de resultaten.

Van papier naar praktijk

Onderstaande praatplaat geeft een beeld van de aanpak en middeleninzet om in de komende jaren positief lawaai te maken voor onze Regio Deal. In 2025 ligt de focus op het delen van concrete voorbeelden van onze deal en het benadrukken van de integraliteit van de lopende projecten.

COMMUNICATIE PRAATPLAAT

Voorstel aanpak april 2024

Regio Deal De Waddeneilanden moet gaan leven > herkenning
Concrete voorbeelden > aandacht voor lopende projecten
Duidelijke taal > meerwaarde Regio Deal helder benoemen
Commitment versterken > ambassadeurschap stimuleren

PROGRAMMALIJNEN

GOED WONEN & LEVEN

TOEKOMST-BESTENDIG ONDERNEMEN & ONTWIKKELEN

DUURZAME ENERGIE

CIRCULAIRE ECONOMIE

DOELGROEPEN

DE WADDENEILANDEN

- Eilandbesturen
- Gemeenteraden
- Ambtenaren

INWONERS EN MEDIA

BESTUUR

- Stuurgroep
- Dagelijks bestuur
- Algemeen bestuur

PARTNERS

- Contacten bij het Rijk
- De provincies
- Samenwerkingspartners

BOODSCHAP

De Regio Deal maakt verschil op het gebied van brede welvaart. Daar plukken inwoners, ondernemers en bezoekers de vruchten van.

UNIEKE WAARDEN

- Samenwerking tussen de vijf Waddeneilanden, provincies en het Rijk
- Door slimme taakverdelingen meer gedaan krijgen voor de toekomstbestendigheid van de eilanden
- Onafhankelijke procesleiders die kansen zien en verbindingen leggen

VAN PAPIER NAAR PRAKTIJK

Van papier naar praktijk: Met communicatie het convenant vertalen naar concrete voorbeelden.

Altijd antwoord op de vraag: Hoe draagt dit initiatief bij aan de brede welvaart van de Waddeneilanden?

Focus op persoonlijke verhalen. Mensen moeten het gaan doen. Focus op verbinding met betrokkenen om commitment en ambassadeurschap te oogsten.

DE WADDENEILANDEN

- Eilandbesturen
- Gemeenteraden
- Ambtenaren

- Actief verbinding houden met collega's op de eilanden
- Gezichten geven aan (eiland) projecten door betrokkenen aan het woord te laten
- Stand van zaken in beeld brengen (proces/tussentijds resultaat)

BESTUUR

- Stuurgroep
- Dagelijks bestuur
- Algemeen bestuur

- Lokale berichtgeving bundelen en vertalen naar Waddenbrede meerwaarde
- 1x per kwartaal een visuele update van stand van zaken
- Aan het woord d.m.v. persoonlijke quotes bij relevante samenwerkingsprojecten

INWONERS EN MEDIA

- Voornamelijk berichtgeving via persberichten waddeneilanden
- Gebruik maken van lokale communicatiekanalen (dorpskrant, druk bezochte eilandlocaties)
- Directe lijntjes met Wadden journalisten

PARTNERS

- Contacten bij het Rijk
- De provincies
- Samenwerkingspartners

- Structureel delen van visuele update
- 1x per vier maanden digitaal bijpraatmoment
- Minimaal 1x per jaar uitnodigen voor kennisbijeenkomst

VOORSTEL COMMUNICATIE AANPAK, APRIL 2024

Jaarplan 2025 - 27 februari 2025

42

Meer informatie

(0517) 740 000

regiodeal@dewaddeneilanden.nl

Post- en Bezoekadres

Droogstraat 3, 8861 SR Harlingen

*Het Samenwerkingsverband De Waddeneilanden is
eindverantwoordelijk voor Regio Deal De Waddeneilanden.*

www.regiodealdewaddeneilanden.nl